

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Երևանի պետական համալսարանի հրատարակչությունը վերջերս լույս ընծայեց պրոֆ. Մ. Մկրյանի «Գրականության պատմության հարցեր» ժողովածուն, որն ընդգրկում է շուրջ երկու տասնյակ հոդվածներ և ուսումնասիրություններ՝ նվիրված հայ գրականության դասականներին, գրականության պատմության և տեսության խնդիրներին:

Ժողովածուն բացվում է Մովսես Խորենացուն նվիրված ուշագրավ ուսումնասիրությամբ, որտեղ հանգամանորեն լուսաբանված են մեր պատմահոր կյանքն ու ստեղծագործությունը: Մ. Մկրյանն այստեղ տալիս է պատմա-գեղարվեստական գրականության ծագման նախադրյալները, բացահայտում Խորենացու մեծությունն իբրև «պատմագետի և մտածողի, իբրև ժամանակի հասարակական մտքի ու գիտակցության և էթետիկական ճաշակի ամենախոր կրողի»:

Խորենացին շատ բարձր է կանգնած եղել ժամանակի մտածողությունից իր աշխարհըմբռնումներով: Այս մասին հեղինակը գրում է. «Խորենացու հումանիզմի ամենացայտուն արտահայտություններից մեկը, որով նա վեր է բարձրանում ֆեոդալական մտածողության շրջանակներից, մարդու նկատմամբ դասակարգային խտրականության մերժումն է: Նա մարդուն գնահատում է որպես մարդու՝ իր արժանիքների համապատասխան»:

Իր ուսումնասիրությունների շարքում Մ. Մկրյանը առանձնակի վերաբերմունք է ցուցաբերել դեպի Գրիգոր Նարեկացին՝ նրան ներկայացնելով որպես մեծ մտածողի, գեղագետի և հումանիստի:

Լուրջ ներդրում է «13—18-րդ դարերի հայ աշխարհիկ գրականությունը» ծավալուն հոդվածը, որտեղ վեր են հանված մեր միջնադարյան տաղերգուների ստեղծագործությունների համամարդկային արժեքը, հումանիստական էությունը: Առանձնակի շեշտված են երկու խոշոր քերթողների՝ Նահապետ Քուչա-

կի և Սայաթ-Նովայի ստեղծագործությունները:

Ժողովածուում հատուկ լրջությամբ շարադրված է «Հայ գրականությունը 1870—1920 թվականներին» ծավալուն հոդվածը, որտեղ առանձնակի շեշտված է մեր դասական գրականության հարուստ ժառանգությունը և նրա բարերար նշանակությունը հայ գրականության հետագա շրջանի վարձացման համար: Անվանի գրականագետը խոր և համուլքականորեն է վերլուծել և ներկայացրել Մ. Նալբանդյանին, Հ. Պարոնյանին, Գ. Սունդուկյանին, Դ. Դեմիրճյանին, հատկապես՝ Հովհ. Թումանյանին և Ավ. Իսահակյանին:

Մ. Մկրյանի սույն աշխատությունը լուրջ ներդրում է հայ գրականության պատմության հետապոտության բնագավառում:

ԱՆԱՆՈՒՆ ԵՂԵՍԱՅՈՒ «ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ»

Հայկական ՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի հրատարակչությունը «Օտար աղբյուրները Հայաստանի և հայերի մասին» մատենաշարով վերջերս լույս ընծայեց Անանուն Եղեսացու «Քաղաքական ժամանակագրություն» շուրջ 200-ամյա ժամանակաշրջան ընդգրկող աշխատության վերջին մասը՝ Լևոն Տեր-Պետրոսյանի թարգմանությամբ, որը նվիրված է սելջուկ թուրքերի տիրապետությանը և խաչակրաց արշավանքներին: Գրքի հավելվածում ամփոփված են հայերին վերաբերող այն տեղեկությունները, որոնք տեղ են գտել «Քաղաքական ժամանակագրության» նախորդ գլուխներում և եկեղեցական ժամանակագրության պահպանված հատվածներում:

Հայերի մասին տեղեկությունները ցրված են գրքի տարբեր գլուխներում և ընդգրկում են հնագույն ժամանակներից մինչև Եղեսացու ապրած ժամանակները: Այստեղ կան մի շարք տեղեկություններ, որոնք հայտնի են դառնում բացառապես շնորհիվ Եղեսացու

աշխատության, որ մեծապես բարձրացնում է գիտական այդ երկի արժեքը:

Ուշագրավ են հեղինակի վկայությունները Եղեսիայի թագավորների հայկական ծագման, բյուզանդա-արաբական՝ պատերազմների ընթացքում աչքի ընկած հայ պորավարներ Մանվելի, Գրիգորի և Դավթի գործունեության, ինչպես նաև խալիֆաթի ջրջանի Հայաստանի հայտնի անցողարձների մասին:

Աշխատությունը մանրամասն տեղեկություններ է պարունակում Հարավային Կապադովկիայի և Հյուսիսային Ասորիքի հայկական իշխանությունների՝ Անտիոքի, Եղեսիայի, Մարաշի, Քեստուի, Կարկառի և Մելիտենեի մասին, իշխանություններ, որոնք ԺԱ—ԺԲ դարերի սահմանագլխին մեկը մյուսի ետևից զոհ գնացին խաչակիրների դավերին ու բռնություններին:

Շատ արժեքավոր են Անանուն Եղեսացու տվյալները Սասունի հայկական իշխանության մասին, քանի որ, ինչպես հայտնի է, վերջինիս վերաբերյալ քիչ տեղեկություններ է պահպանվել հայկական սկզբնաղբյուրներում:

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՆԹՈՂՈԳԻԱ ՌՈՒՄԻՆԵՐԵՆ

Վերջերս Ռումինիայում լույս է տեսել «Հայ դասական և ժամանակակից բանաստեղծության անթոլոգիա» գիրքը, որտեղ ընդգրկվել են 91 հայ բանաստեղծներ՝ Մեսրոպ Մաշտոցից մինչև մեր օրերը: Գրքի թարգմանիչներն են ռումին բանաստեղծ Դումիտրու Մ. Իոնը, նրա կինը՝ Կարոլինա Իլիկան, և բանաստեղծ, թարգմանիչ Հարալամբիե Գրեմեսկուն: Ռումինահայ Սարգիս Սեյանը

գրել է ժողովածուի ընդարձակ առաջաբանը, կապմել ծանոթագրությունները և յուրաքանչյուր բանաստեղծությունների շարքից առաջ պետեղել տվյալ հեղինակի համառոտ կենսագրությունը: Գրքի հրատարակությանն իր գործոն մասնակցությունն է բերել նաև Ռումինիայում հայտնի «Միներվա» հրատարակչության «Գրադարան» բոլորի համար» մատենաշարի խմբագիր Նիկոլաե Թեյկան:

Ըստ ժողովածուի կառուցվածքի, բանաստեղծները ներկայացված են ժամանակագրական կարգով: Առաջինը, բնականաբար, ներկայացված է Մեսրոպ Մաշտոցը: Այնուհետև հաջորդաբար ներկայացված են մեր մյուս բանաստեղծները, մինչև մեր ժամանակակից երիտասարդ հեղինակները:

Գրքում տեղ են գտել մեր գրականության նշանավոր դեմքերը՝ Գրիգոր Նարեկացի, Ներսես Շնորհալի, Ֆրիկ, Նահապետ Քուչակ, Սայաթ-Նովա, Ղևոնդ Ալիշան, Ռավայել Պատկանյան, Պետրոս Դուրյան, Միսաք Մեծարենց, Սիմանյոթ, Դանիել Վարուժան, Հովհաննես Թումանյան, Ավետիք Իսահակյան, Վահան Տերյան, Եղիշե Չարենց, Պարույր Սևակ և ուրիշներ:

Թարգմանիչ Դումիտրու Մ. Իոնը ժողովածուի հրատարակության մասին ասել է.

«Կարծում եմ, բուն թարգմանական առումով այս ժողովածուն հիմնականում հաջողվել է, իսկ դա առաջին հերթին արդյունք է այն մտերմիկ ու թանկ հարապատության, որ մենք՝ այս գրքի թարգմանիչներս, տածել ենք հայ ժողովրդի կենսասեր ու ապատանջ ոգու և նրա սքանչելի արտահայտության՝ հինավուրց ու նոր հայ բանաստեղծության հանդեպ»:

